

Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi
International Journal of Humanities and Art

<http://www.trkdergisi.com>

Araştırma Makalesi / Research Article

e-ISSN:2757-6388

trk dergisi

2024

5(2):41/52

Geliş Tarihi / Receive : 23.12.2024

Kabul Tarihi / Accepted : 31.12.2024

**Cengiz Aytmatov'un *Cemile ve Toprak Ana* Romanlarında
Mücadeleci Kadın Karakterler**

*Fighting Female Characters in Cengiz Aytmatov's Novels
Cemile and Mother Earth*

Onur CAN

Öğretim Görevlisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

cannonurr1@gmail.com

Orcid ID: 0009-0007-4358-0390

Atıf/Cite as: Can, Öğr. G. O. Cengiz Aytmatov'un *Cemile ve Toprak Ana* Romanlarında Mücadeleci Kadın Karakterler. *Trk Dergisi*, 5(2),

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından ve bir intihal programında incelenmiş intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two reviewers and in a plagiarism program and has been confirmed to be free of plagiarism.

Cengiz Aytmatov'un *Cemile ve Toprak Ana* Romanlarında Mücadeleci Kadın Karakterler

Öz

Cengiz Aytmatov, Kırgız toplumunun geleneksel değerleriyle şekillenen bireylerin yaşadığı içsel ve dışsal çatışmaları, özellikle kadın karakterlerin bakışından ustalıkla ele almıştır. *Cemile* romanında, savaşın yıkıcı etkileri ve toplumsal baskılar karşısında bir kadının içsel mücadelesi ve fedakarlığına odaklanırken; *Toprak Ana*'da ise, kadın karakterin toprağa, doğaya ve aileye olan derin bağlılıkları üzerinden fedakârlık mücadelesi işlenir. Her iki eserde de kadınlar, sadece çevrelerine karşı değil, aynı zamanda toplumlarının ve kültürlerinin toplumsal yapısına karşı da önemli bir direniş ve değişim gücü olarak ortaya çıkar. Bu çalışmada, Aytmatov'un kadın karakterlerini nasıl birer sembol haline getirdiği, bireysel özgürlük mücadelesi, toplumsal roller ve kadınların toplumsal katkıları gibi temalar etrafında tartışılacaktır. Aytmatov'un eserlerinde kadın karakterlerin mücadeleleri, sadece bireysel birer çaba değil, aynı zamanda toplumun yapısını oluşturan önemli noktalar vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kırgız Edebiyatı, Roman, Cengiz Aytmatov, Toprak Ana, Cemile

Fighting Female Characters in Cengiz Aytmatov's Novels Cemile and Mother Earth

Abstract

Aytmatov skillfully handled the internal and external conflicts experienced by individuals shaped by the traditional values of the Kyrgyz society, especially from the perspective of female characters. While the novel *Cemile* focuses on a woman's inner struggle and sacrifice in the face of the devastating effects of war and social pressures; In *Mother Earth*, the struggle of self-sacrifice is depicted through the female character's deep devotion to land, nature and family. In both works, women emerge as an important force of resistance and change not only against their environment, but also against the social structure of their societies and cultures. In this study, how Aytmatov turned his female characters into symbols will be discussed around themes such as the struggle for individual freedom, social roles and women's social contributions. In Aytmatov's works, the sacrifices of female characters are not only individual efforts, but also important points that form the structure of society are emphasized.

Cengiz Aytmatov'un *Cemile ve Toprak Ana* Romanlarında Mücadeleci Kadın Karakterler

Keywords: Kyrgyz Literature, Novel, Cengiz Aytmatov, Mother Earth, Cemile.

Giriş

Roman yazarı, içinde bulunduğu dönemin ve toplumun aynası olarak karşımıza çıkar. Kırgız edebiyatı denilince akıllara gelen ilk isim Cengiz Aytmatov, eserlerinde toplumun dinamiklerini ve bireyin mücadelelerini başarıyla kaleme almakla beraber Kırgız halkının sözcüsü olma görevini de üstlenmiştir. Mensubu olduğu toplumun sıkıntılarını, savaşın etkilerini ve toplumdaki acıyı romanlarında konu olarak işlemiştir

“Her yazar bir milletin çocuğudur ve o milletin hayatını anlatmak, eserlerini kendi milli gelenek ve törelerini kaynak olarak zenginleştirmek zorundadır. Benim yaptığım önce bu, yani kendi milletimin geleneklerini ve hayatını anlatıyorum. Fakat orada kaldığınız takdirde bir yere varamazsınız. Edebiyatın milli hayatı ve gelenekleri anlatmanın ötesinde de hedefleri vardır. Yazar, ufkunu milli olanın ötesine doğru genişletmek ve “evrensel “olana ulaşmak için gayret göstermek durumundadır.” (Kolcu, 2008: 69) diyen Aytmatov, yaşadığı coğrafyanın maddi ve manevi tüm değerleri eserlerine yansıtarak milletini ve milletinin yaşadıklarını ölümsüz kılmıştır.

Cengiz Aytmatov, yalnızca Kırgızistan’da değil, Türk dünyasında ve uluslararası alanda en tanınmış edebiyatçılardan biridir. Aytmatov, geniş deneyimi ve bilgi birikimi sayesinde Kırgız halkının zengin folklorunu ve Kırgız Türkçesinin edebi inceliklerini eserlerine büyük bir ustalıkla taşımıştır. Bu özellikleriyle hem modern Kırgız edebiyatının hem de çağdaş Türk dünyası edebiyatının en önemli isimlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Toprak ve Tuzcu, 2024). Eserleri 170’den fazla dile çevrilmiş, toplam baskı sayısı 60 milyonu geçmiştir (Dıykanbayeva, 2015).

“Tarihte en eski Türk boylarından biri olan Kırgızlarda kadının yeri ve toplumdaki rolü diğer Türk toplumlarından farklı değildir. Geçmişten bugüne geleneklerine bağlı olarak yaşamlarını devam ettiren Kırgızların aile ve toplumsal yaşantısında kadınlar önemli görevler ve sorumluluklar üstlenmişlerdir. Aile ve toplum içerisinde erkeğinin en büyük destekçisi olan Kırgız kadınları, yeri geldiğinde de savaş zamanı ailesini ve ülkesini korumak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmazlar”. (Kundakçı,2020, s:79) Kırgızların gurur abidesi olan ve yaşamı boyunca birçok esere imza atan Cengiz Aytmatov, romanlarında kadın konusuna da fazlasıyla değinmiştir.

Aytmatov’un *Cemile ve Toprak Ana* romanları, her anlamda ustalıkla işlenen başarılı romanlarındandır. *Cemile* romanı, genç bir kadının savaşın getirdiği zorluklar ve toplumsal baskılar karşısındaki duruşunu ve içsel mücadelesini

Onur CAN

anlatırken, Kırgız kültürünün geleneksel değerlerine de ışık tutar. Cemile'nin hayatı hem aşkı hem de fedakârlığı simgelerken, okuyucuya savaşın yıkıcılığını ve insan ruhunun direnişini gösterir.

Toprak Ana ise, insanın doğayla olan derin bağını ve toprağın kutsallığını vurgulayan bir başka önemli eserdir. Roman, köy hayatını, tarımın zorluklarını ve doğanın döngüsünü ele alırken, toprağın sadece bir yaşam alanı değil, aynı zamanda bir varoluş kaynağı olduğunu ortaya koyar. Her iki roman da Aytmatov'un derin gözlem yeteneği ve güçlü anlatımıyla, kadın karakterlerin yaşamları ve mücadeleleri üzerinden derin bir inceleme sunar. Eserlerde, kadınlar yalnızca karakterler değil, aynı zamanda toplumun sosyal ve kültürel birer yansımasıdır.

Kadın karakterlerin mücadeleleri, toplumun yapısını şekillendiren ve dönüştüren bir dinamik olarak öne çıkar. Toplumun geleneksel değerleriyle yüzleşen karakterler, çoğu zaman kendi kimliklerini bulmak ve toplumsal baskılara karşı durmak zorundadır. Bu durum, kadınların bireysel özgürlüklerini kazanma arayışının yanı sıra, toplumdaki adaletsizliklere ve mücadelelere karşı bir direniş biçimi olarak da ortaya çıkar. Ayrıca Aytmatov'un eserlerinde kadınların fedakârlıkları, onların sadece çevresindeki bireylere değil, aynı zamanda topluma olan katkılarını da okurlara sunar.

Bu çalışmada, Cengiz Aytmatov'un *Cemile* ve *Toprak Ana* romanlarındaki kadın karakterlerin mücadeleleri incelenecek; karakterlerin yaşadığı bireysel çatışmalar, toplumsal baskılar ve kadının toplumdaki rolü üzerine durulacaktır. Ayrıca bu inceleme Aytmatov'un edebi mirasında kadın karakterin nasıl bir yer tuttuğunu anlamak, mücadelelerini daha iyi kavramak açısından önem taşımaktadır.

Toprak Ana Romanında Kadın Karakterlerin Mücadeleleri

Cengiz Aytmatov'un *Toprak Ana* adlı romanında, kadın karakterler, geleneksel ev içindeki rollerini yerine getiren tipler olarak değil, aynı zamanda toplumsal yapının temel taşlarını oluşturan ve bu yapıyı dönüştüren güçlü bireyler olarak karşımıza çıkar. Romanın kadın karakterleri, farklı açılardan hayatla mücadele eden, kendi kimliklerini arayan, özgürlüklerini kazanma çabası içinde olan ve toplumsal eşitsizlikler, savaşın yıkıcı etkileri gibi zorluklara karşı direnç gösteren figürlerdir. Aytmatov, kadın karakterlerin mücadelesini, yalnızca bireysel bir mücadele olarak değil, topluma karşı verilen bir direniş olarak anlatır.

Toprak Ana romanının başkahramanı olan Tolganay, romanın en güçlü karakterlerinden biridir. Tolganay; bilge, kahraman, çalışkan, savaşçı ve merhametli bir anne olarak öne çıkar. Hayatındaki en büyük trajedi, savaşın

Cengiz Aytmatov'un *Cemile ve Toprak Ana* Romanlarında Mücadeleci Kadın Karakterler

acımasızlığı sonucu eşini ve üç çocuğunu kaybetmesidir. Bu kayıplar, onun içindeki derin acıyı büyütse de Tolganay'ın güçlü ve dirençli bir karakter olarak yeniden doğmasına veya o şekilde görünme çabasına yol açar. Savaşın getirdiği yıkımın, acının ve kaybın derin etkisi altında, Tolganay, bu acıyı yüreğinde taşıyarak hem kendinin hem ailesinin hem de yaşadığı köydeki sorumluluklarını yerine getirme yolunda dimdik ayakta durur. Eşinin ve çocuklarının ardından, onların görevlerini de üstlenerek köylülere yardım etmesi toplumsal dayanışmaya verdiği önemi ve kendi kişisel gücünü yeniden inşa etmeye çalıştığının göstergesidir.

Aytmatov, *Toprak Ana*'da, kadınların dış dünyadaki zorluklara karşı verdikleri mücadelenin, içsel bir kimlik arayışına ve özgürleşme sürecine nasıl dönüştüğünü gösterir. Tolganay gibi kadınlar, çevrelerindeki dünyayı değiştirmek için fiziksel ve psikolojik olarak savaşırken bir yandan da toplumun dayattığı sınırları aşarak kendi kimliklerini bulma yolunda ilerlerler. Bu anlamda, *Toprak Ana*'daki kadın karakterler, sadece savaşın ve eşitsizliğin kurbanları değil, aynı zamanda bu baskılara karşı direnç gösteren ve toplumun yeniden şekillenmesinde önemli bir rol oynayan figürlerdir.

Tolganay'ın yanında kalan tek kişi Aliman'dı. Aliman romanda, kayıplarla, toplumsal baskılarla ve içsel boşlukla başa çıkma çabaları arasında derin bir çatışma içindedir. Kocasını ve yakınlarını kaybettikten sonra, Aliman büyük bir yıkım yaşar. Kocasının ölüm haberiyle birlikte, hayatının anlamını kaybeden Aliman, derin bir bunalıma girer. Kendisini yalnız ve terkedilmiş hissederken, bir yanda toplumsal geleneklerin ve kadınlık rollerinin baskısı, diğer yanda ise duygusal boşlukla mücadele eder.

Tolganay'ın dirençli ve güçlü duruşunun aksine, Aliman içsel dünyasında büyük bir çöküş yaşar. Tolganay, çocuklarının ölüm haberini aldıktan sonra bile hızla toparlanarak gelinine güç verir. Kendi zayıflığının, gelininin de güçsüzleşmesine neden olacağını bilir ve bu bilinçle hareket eder. Kocasını Suvankul ve büyük oğlu Kasım'ın savaş alanında şehit düştüklerini öğrenen Tolganay'ın soğukkanlı tavrı dikkat çeker.

Yalnız Aliman görünüyordu gözüme. Acımasız bir netlik içinde bütün çaresizliğini, korkunç yüzünü görüyordum onun. Yüzü çok korkunçtu, tırnaklanmıştı ve sızım sızım kan akıyordu. Saçları karmakarışık, entarisi parça parça idi. Kadınlar onu ancak ellerini arkadan kavuşturarak zaptedebiliyorlardı. Bütün gücüyle onlardan kurtulmak, bana doğru atılmak için çırpınıyordu zavallı. Ağzından, yürek parçalayan, kulak delen bir sesle bağırdığımı anlıyordum ama hiçbir şey işitmiyordum. Sağırdım! Ben de beni tutanlardan kurtulmak için çırpınıyordum ve o anda bir tek isteğim vardı: Koşmak, son hızıyla, son gücümlle onun yardımına koşmak. (Aytmatov, 2010: 74)

Kocasının ölümünden sonra kendisini toparlayamayan Aliman, ruhsal boşluğunu geçici olarak içki ile doldurmaya çalışır. Ancak alkol, ona rahatlatma ya da çözüm getirmez; aksine, yalnızlık hissini ve ruhsal

Onur CAN

çözülüşünü pekiştirir. İçki, Aliman'ın toplumun ve ailesinin beklediği güçlü kadının rolüne bürünme çabasıyla çelişir; bu da onun daha da yalnızlaşmasına yol açar. Aliman'ın mücadelesinin en acı verici aşamalarından biri, içsel boşluğunu doldurmak amacıyla köydeki bir çobanla ilişki kurmasıdır. Çoban, Aliman'ı kabul etmez ve bu reddedilme, Aliman'ın içsel çöküşünü daha da derinleştirir. Bunun yanı sıra Aliman artık hamiledir. Aliman, kendi hatalarından, yaşadığı duygusal boşluktan utanır ve toplumdaki gizlemeye çalışır. Bu gizlilik, onu daha da yalnızlaştırır ve daha fazla içsel acı çekmesine neden olur. Sonunda, Aliman'ın mücadelesi ölümle sonlanır. İçsel boşluğuyla, kayıplarıyla ve yalnızlıkla baş edemeyen Aliman, doğum yaparken hayatını kaybeder. Aliman'ın ölümü, onun yaşadığı acılardan ve toplumsal baskılardan kurtulma isteğinin bir sonucudur. Aliman, ölümle birlikte yalnızca bedensel olarak değil, aynı zamanda duygusal olarak da aradığı huzura kavuşur. Aliman'ın mücadelesi, toplumsal baskılar, bireysel kayıplar ve içsel boşluk arasında sıkışan bir kadının trajik bir yolculuğudur.

Aliman'ın mücadelesi belki de başkalarına örnek olabilecek bir mücadele değildir; fakat Aliman'ın travmalarla başa çıkma çabası, kayıpları, sevgisizliği ve toplumsal baskılara karşı verdiği direnç, kadının içindeki gücün ne kadar derin olduğunu gösterir. Sonunda hayatı bir trajediyle sonlansa da Aliman'ın mücadelesi, zayıf bir kadının bile toplumsal düzen ve içsel boşluklarla yüzleşerek bir yerden sonra, kendi kimliğini bulmaya yönelik bir çaba içinde olduğunu gösterir. Bu, mücadelenin her şartta önemli olduğunu, hatta sonuç ne olursa olsun, kadının dirençli olma halinin anlamlı olduğunu vurgular.

Toprak Ana romanında Aytmatov, kadın karakterlerin içsel ve toplumsal mücadelelerini derinlemesine işler. Tolganay ve Aliman gibi figürler, savaşın yıkıcı etkilerine, toplumsal baskılara ve kişisel kayıplara karşı verdikleri mücadelelerle, yalnızca bireysel değil, toplumsal dönüşümün de öncüsü olurlar. Tolganay'ın dirençli ve bilge duruşu, zorluklar karşısında ayakta kalma gücünü simgelerken, Aliman'ın içsel boşluk ve toplumsal yalnızlıkla mücadelesi ise trajik bir şekilde sonlanır, ancak onun acıları da kadınların toplumdaki baskılara karşı direnç gösterme gücünü ve içsel kimliklerini bulma çabalarını yansıtır. Her iki karakter de, farklı şekillerde olsa da, özgürlük, kimlik ve hayatta kalma mücadelesi verirken, toplumun dayattığı sınırlara karşı kendi kimliklerini bulma yolunda önemli birer figür haline gelirler. Aytmatov, bu kadın karakterler aracılığıyla, bireysel acıların ve toplumsal eşitsizliklerin kadınların hayatındaki etkisini gösterirken, aynı zamanda onların bu zorluklarla nasıl baş ettiklerini ve direnç gösterdiklerini de vurgular. *Toprak Ana*, kadınların, toplumun en temel yapı taşlarını oluşturan ve bu yapıları dönüştüren güçlü bireyler olarak, içsel güçlerini keşfetmelerini anlatan önemli bir eserdir.

Cengiz Aytmatov'un *Cemile ve Toprak Ana* Romanlarında Mücadeleci Kadın Karakterler

Cemile Romanında Kadın Karakterlerin Mücadeleleri

Cengiz Aytmatov'un *Cemile* adlı romanına adını veren karakter, sadece hikâyenin merkezindeki kadın değil, aynı zamanda toplumun ve savaşın taşıdığı tüm anlamları da yansıtan bir figürdür. Cemile, yalnızca bir kadın ismi olmanın ötesinde, romanın bütünsel yapısının ve mesajlarının sembolü haline gelir. Aytmatov, romanın başlığı olarak Cemile'yi seçerken, adını taşıyan karakterin içsel mücadelesini, toplumsal bağlamda kadın olmanın getirdiği zorlukları ve bireysel özgürlük arayışını vurgular.

Romanda, kadınların mücadelesi yalnızca savaşın getirdiği dışsal zorluklarla sınırlı değildir. Cemile, köyünde geleneksel kadının rolünü üstlenmek zorunda kalırken, bir yandan da içsel arayışlarını sürdürür. Roman, kadınların savaş ortamında nasıl şekillenen hayatta kalma stratejileri geliştirdiğini ve kendi istekleri ile toplumun onlara biçtiği roller arasında nasıl bir denge kurmaya çalıştıklarını derinlemesine keşfeder. Savaş, köydeki tüm erkekleri alıp götürürken, geride kalan kadınlar hem toplumsal hem de bireysel olarak zorlu bir mücadeleye girerler. Bir yanda savaşın fiziksel yıkıcılığı, diğer yanda kadınların sosyal olarak kabul edilen rollerinin ötesine geçmek zorunda kalmaları, kadınların yaşamındaki temel mücadeleleri oluşturur. Cemile, taşımacılık gibi erkeklerin işi olarak kabul edilen görevleri üstlenmek zorunda kalır. Bu durum, Cemile'nin hem toplumdaki kadınların genellikle üstlenmediği ağır işleri yaparak kendini kanıtlama sürecine hem de toplumsal baskılar karşısındaki içsel çatışmasına işaret eder. Cemile'nin aşkı, savaşın yarattığı karanlık ortamda bir tür özgürlük arayışına dönüşür. Cemile, Danyar'a âşık olduktan sonra, toplumsal baskılar, köy halkının ahlaki değerleri ve köydeki diğer bireylerin tepkilerine karşı büyük bir içsel savaş verir. Kadın karakterin aşkı, sadece bir duygusal bağ değil, aynı zamanda toplumsal bir direniştir. Cemile, toplumun baskılarına karşı çıkarak, köyünden ve hayatından kaçmaya karar verir. Bu kaçış, Cemile'nin özgürlüğünü kazanma mücadelesidir. Fakat, Cemile'nin bu özgürlük arayışı, aynı zamanda toplumsal bağlamda onu suçlu ve kınanmış bir figüre dönüştürür. Bu noktada Cemile, kendini sevdiği adamla özgürce bir hayat kurma arzusuyla toplumsal ve ahlaki yükümlülükler arasında sıkışmış hisseder. Savaş sırasında kadınlar, yalnızca fiziksel değil, duygusal ve psikolojik olarak da büyük bir mücadele içindedir. Cemile'nin köyündeki kadınlar, savaşın yarattığı zorluklarla mücadele ederken, aynı zamanda köydeki geleneksel kadınlık rollerine de sadık kalmak zorundadır. Kadın karakterin gösterdiği fedakârlık, sadece ailesine değil, aynı zamanda toplumsal baskılara karşı bir tür direnç olarak da okunabilir. Cemile'nin bu direnci, sadece kadınlık kimliğiyle değil, aynı zamanda özgürlük arayışı ve kendini bulma süreciyle bağlantılıdır. Cemile'nin Danyar'a duyduğu aşkla birlikte köyden kaçma kararı hem kişisel hem de toplumsal bir devrimdir. Bu kaçış, toplumsal düzene karşı,

bireysel bir kadın olarak Cemile'nin özgürleşme çabasıdır. Seyit, Cemile'ye âşık olmasına rağmen, onun ve Danyar'ın ilişkisi karşısında geri planda durur. Seyit'in bu içsel mücadelesi, köydeki kadın karakterlerin duygusal ve toplumsal sınırlarının nasıl belirlendiğini gösterir. Seyit'in Cemile'ye olan aşkı, onun toplumsal baskılarla bağlarını koparamaması ve bu yüzden Cemile'ye aşkını söyleyememesi üzerine şekillenir. Seyit, toplumsal baskıların ve kabul edilemezliklerin gölgesinde, Cemile'nin özgürlüğüne tanıklık eder. Onun bu içsel savaşı, köydeki diğer kadın karakterlerin, sevgiyi ve bağlılığı kabul etmekle birlikte, kendilerini savunma arayışlarını da yansıtır.

Savaşın Kadın Karakterler Üzerine Etkisi

Cengiz Aytmatov'un *Toprak Ana* ve *Cemile* romanları, savaşın toplum üzerindeki yıkıcı etkilerini ve özellikle kadınların bu süreçteki trajik rollerini derinlemesine işler. Savaş, her iki romanda da kadın karakterlerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde büyük mücadeleler verdiği bir arka plan sunar. Aytmatov, savaşın kadınlar üzerindeki etkisini sadece fiziksel ve duygusal yıkım olarak değil, aynı zamanda kadınların toplumsal kimliklerini sorgulamaları, özgürlük arayışları ve direnişleri olarak da ele alır. Bu bağlamda, savaşın kadınlar üzerindeki etkilerini, Aytmatov'un eserlerinden yola çıkarak daha geniş bir çerçevede incelemek, savaşın sadece askeri bir olay olmadığını, aynı zamanda toplumsal, psikolojik ve kültürel bir dönüşümü de tetiklediğini anlamaya yardımcı olur.

Savaş, her şeyden önce, kadınları duygusal ve psikolojik açıdan derinden etkiler. Aytmatov'un *Toprak Ana* ve *Cemile* romanlarında kadın karakterlerin yaşadığı acılar, kayıplar ve travmalar, savaşın sadece fiziksel değil, aynı zamanda duygusal bir yıkım olduğunun altını çizer. *Toprak Ana*'da Tolganay'ın kocası ve çocuklarını kaybetmesi, *Cemile*'de ise Cemile'nin sevgilisini kaybetmesi, her iki karakterin de içsel dünyasında kalıcı izler bırakır. Savaş, kadınları fiziksel olarak hayatta tutsa da içsel dünyalarında büyük bir yıkıma neden olur. Kayıplar, yalnızlık, yas ve belirsizlik, savaşın kadınlar üzerindeki psikolojik etkileridir. Savaşın bu psikolojik yıkımı, Aytmatov'un eserlerinde kadın karakterlerin içsel mücadeleleriyle somutlaşır. Tolganay ve Cemile, kayıplarına rağmen ayakta kalmaya çalışırken, bir yandan da çevresindeki toplumun baskılarıyla yüzleşirler. Cemile, savaşın getirdiği yıkımı ve kayıpları kabullenmek zorunda kalırken, bir yandan da toplumsal baskılar ve ahlaki değerlerle çatışan bir özgürlük arayışı içinde olur. Bu içsel mücadele, yalnızca duygusal bir boşlukla değil, aynı zamanda savaşın yarattığı toplumsal değişim ve dönüşümle de bağlantılıdır. Kadınlar, savaş sırasında kişisel kimliklerini yeniden kurmaya çalışırken, toplumsal beklentilere karşı da bir direniş göstermektedirler.

Savaş, kadınların toplumsal rollerinde derin değişimlere yol açar. Geleneksel olarak savaş, erkeklerin alanı olarak görülürken, savaşın

Cengiz Aytmatov'un *Cemile ve Toprak Ana* Romanlarında Mücadeleci Kadın Karakterler

getirdiği yokluk, kadınları farklı rollere zorlar. Aytmatov, kadın karakterlerini yalnızca ev içindeki geleneksel rollerinde değil, aynı zamanda dış dünyadaki zorluklarla mücadele eden figürler olarak tasvir eder. *Toprak Ana* ve *Cemile* romanlarında, savaşın getirdiği kayıpların ardından kadınlar hem evin geçimini sağlamak hem de toplumun diğer bireylerine yardımcı olmak için geleneksel rollerinin çok ötesine geçmek zorunda kalır.

Özellikle *Toprak Ana*'da, Tolganay'ın savaşın ardından yalnız başına ailesini ve köyünü koruma çabası, kadının toplumsal rolünün nasıl değiştiğini gösterir. Savaşın yıkıcı etkileri, kadınları geleneksel aile içi rollerinden çıkmaya ve toplumsal yapıyı yeniden inşa etmeye zorlar. Tolganay, eşinin ve çocuklarının kaybindan sonra, onları temsil eden bir figür olarak ayakta kalmaya çalışırken, aynı zamanda köydeki diğer insanlara da yardımcı olur. Bu, onun hem kadınlık kimliğiyle hem de toplumun yeniden ayakta durması için verdiği mücadelesiyle şekillenir.

Benzer şekilde, *Cemile* romanında da kadınlar, savaş sırasında yalnız kalmak zorunda kalan ve geleneksel toplumsal rolleri dışına çıkmak zorunda kalan figürlerdir. Cemile, köydeki diğer kadınlarla birlikte hem savaşın fiziksel yıkımına hem de toplumun ona yüklediği sorumluluklara karşı bir direnç gösterir. Onun savaş sırasında üstlendiği roller, kadınların toplumsal baskılara karşı nasıl bir mücadele verdiklerini ve bu süreçte nasıl dönüşüm yaşadıklarını gözler önüne serer.

Toprak Ana romanında Tolganay, eşini ve çocuklarını kaybettikten sonra, toplumsal ve bireysel kimliğini yeniden kurmak için büyük bir mücadele verir. O, hem bir anne olarak hayatta kalmaya çalışırken, hem de toplumsal olarak saygı duyulan bir figür olma çabasına girer. Bu süreçte, Tolganay'ın savaşın getirdiği travmalarla başa çıkma çabası, kadının toplumsal kimliğini ve toplumdaki rolünü sorgulamasına neden olur. Aynı şekilde, *Cemile* de savaşın yıkıcılığına karşı kendi kimliğini bulma yolunda bir arayış içine girer. Cemile'nin Danyar'a duyduğu aşk ve onu takip etme kararı, onun özgürlüğünü kazanma mücadelesinin bir simgesidir. Savaş, Cemile'yi yalnızca bir kadının kimliğini yeniden tanımlaması için değil, aynı zamanda toplumsal hesaplaşmalar için de bir fırsat sunar.

Sonuç

Cengiz Aytmatov'un *Cemile ve Toprak Ana* romanlarında kadın karakterlerin mücadeleleri, yalnızca bireysel bir çaba değil, aynı zamanda toplumsal yapıları sorgulayan, değiştiren ve dönüştüren önemli bir güç olarak karşımıza çıkar. Aytmatov, kadınların içsel çatışmalarını, toplumsal baskılarla yüzleşmelerini ve özgürlük arayışlarını derinlemesine işlerken, bu mücadelelerin, toplumun daha geniş yapılarıyla nasıl ilişkilendiğini de gözler önüne serer. Romanlarda, savaşın ve toplumsal eşitsizliklerin kadınlar üzerinde yarattığı yıkımın yanı sıra, kadınların bu yıkıma karşı

Onur CAN

gösterdikleri direniş ve kimliklerini yeniden inşa etme çabalarını ön plana çıkarır. Toprak Ana'da Tolganay, kayıplarına rağmen hayatta kalmaya çalışan ve toplumsal sorumluluklarını yerine getiren bir figür olarak, kadınların hem bireysel hem de toplumsal düzeydeki mücadelesini simgeler. Savaşın getirdiği acı ve yıkımla başa çıkmaya çalışan Tolganay, güçlü bir kadın figürü olarak, yalnızca ailesine değil, aynı zamanda çevresindeki topluma da dayanma gücü sağlar. Bu anlamda Tolganay, kadınların geleneksel rollerinin ötesinde, toplumları ayakta tutan güçler olarak önemli bir yer tutar. Toprak Ana'daki Aliman ise, savaşın getirdiği yıkım ve kayıplar karşısında içsel bir çöküş yaşayan, toplumsal baskılarla boğuşan bir kadının trajik resmidir. Aliman'ın mücadelesi, belki de toplumun geneline bir örnek oluşturmaz; ancak onun içsel boşluğu ve bireysel mücadelesi, kadınların içsel güçlerini ve travmalarla baş etme biçimlerini derinlemesine keşfeder. Aliman'ın ölümü, onu yaşatan içsel acıların ve toplumsal baskıların bir sonucudur ve bu, kadının karşılaştığı toplumsal zorluklarla yüzleştiğinde nasıl bir trajediye dönüşebileceğini gösterir. Cemile romanında ise, Cemile'nin aşkı ve özgürlük arayışı, toplumun dayattığı baskılarla çatışarak, bir bireysel devrim halini alır. Cemile'nin, köyün baskıcı yapısına ve geleneksel kadınlık rollerine karşı gösterdiği direniş, savaşın yarattığı yıkımın ötesinde, bir özgürleşme mücadelesine dönüşür. Cemile'nin kaçma kararı, sadece fiziksel bir kaçış değil, aynı zamanda toplumun ona biçtiği kimlikten ve yükümlülüklerden kurtulma arzusunun bir simgesidir. Bu mücadelesi, kadınların toplumsal bağlamda kendilerini bulma ve özgürleşme çabalarını gözler önüne serer.

Her iki romanda da kadın karakterler, toplumsal ve kültürel baskılara karşı verdikleri mücadelelerde, sadece bireysel özgürlüklerini kazanma çabası gütmekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal yapının yeniden şekillenmesine katkı sağlarlar. Aytmatov'un kadın karakterleri, toplumsal rollerin, geleneksel normların ve savaşın etkilerinin ötesinde, güçlü bireyler olarak varlıklarını sürdürürler. Kadınların bu içsel ve dışsal mücadelesi, yalnızca toplumsal yapıları değil, aynı zamanda kültürel ve psikolojik bariyerleri aşarak, daha özgür ve adil bir toplum yaratma yolunda atılan adımlar olarak da okunabilir. Sonuç olarak, Cengiz Aytmatov'un Cemile ve Toprak Ana romanlarındaki kadın karakterler, toplumsal, kültürel ve psikolojik düzeyde önemli bir dönüşümün öncüsü olarak karşımıza çıkar. Aytmatov, bu karakterler aracılığıyla, savaşın yıkıcı etkilerini, kadınların bu etkilerle nasıl başa çıktıklarını ve aynı zamanda toplumsal eşitsizliklere karşı gösterdikleri direniş başarılı bir şekilde işler. Hem *Cemile* hem de *Toprak Ana*, kadınların özgürleşme yolundaki mücadelelerinin sadece bireysel bir çaba olmadığını, aynı zamanda toplumsal değişim ve dönüşüm sürecinde ne denli önemli bir yer tuttuğunu vurgulayan eserlerdir. Bu eserlerde kadın karakterlerin mücadelesi, Kırgız toplumunun toplumsal yapısının değişmesine ve bireysel özgürlüklerin kazanılmasına dair güçlü sembolik öğeler taşır.

**Cengiz Aytmatov'un *Cemile ve Toprak Ana* Romanlarında
Mücadeleci Kadın Karakterler**

"Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi"
"International Journal of Humanities and Art "
[trk dergisi/2024]

e-ISSN:2757-6388

Cilt/Volume:5

Sayı/Issue: 2

Kaynakça / Reference

- Akça, N. U. (2017). *Cengiz Aytmatov'un romanlarında tipler* (Yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Aytmatov, C. (2021). *Cemile* (M. Özgül, Çev.). Ketebe Yayınları.
- Aytmatov, C. (2021). *Toprak Ana* (M. Özgül, Çev.). Ketebe Yayınları.
- Çelik, R. (2010). Cengiz Aytmatov'un eserlerinde savaşın görünmeyen yüzü ve kadınlar. *Folklor Edebiyat Dergisi*, 16(63), 163-168.
- Diykanbayeva, M. (2015). Hatıralar ışığında Cengiz Aytmatov ve eserleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(1), 169-188.
- Doğan, C. (2023). Kırgız destanlarıyla Cengiz Aytmatov romanlarında kadının gücü ve geleneği koruyucu kimliği. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 16, 173-180.
- Durukoğlu, S., & Yurttaş, Z. (2016). Bir düzyazı ağıtı olan *Toprak Ana* romanını çözümleme denemesi. *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 4(10), 127-140.
- Erdoğan, Ö. (2019). *Bozkırın uyanışı Cengiz Aytmatov I. Kaf Yapım*.
- Kolcu, A. İ. (2008). *Cengiz Aytmatov üzerine yazılar*. Salkımsöğüt Yayınları.
- Kundakçı, M. ve İsmailova C., (2020), Moldo Niyaz'ın Şiirlerinde "Kadın" Karabük Türkoloji Dergisi, c. II, sy. II, 77-92.
- Tarlacı, O. (2017). Cengiz Aytmatov eserlerinde kadın: "Cemile" hikayesi örneği. *Millî Kültür Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 189-198.
- Toprak, N., & Tuzcu, K. (2024). Cengiz Aytmatov'un *Toprak Ana* eserindeki birleşik fiillerin kullanımları açısından incelenmesi. *Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 40-52.
- Yılmaz, B. D. (2015). *Cengiz Aytmatov kitabı*. Atlas Yayınları.